

Yasemin ALTIN

YL, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, yaseminaltin85@gmail.com, Kütahya-Türkiye
ORCID: 0009-0006-9625-652X

Levent MERCİN

Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, levent.mercin@dpu.edu.tr, Kütahya-Türkiye
ORCID: 0000-0001-5721-6054

Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımına Bağlı Etik Sorunlara İlişkin Uzman Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Özet

Görsel unsurlar aracılığıyla iletişim kurmayı sağlayan grafik tasarım var olduğu günden beri sürekli değişim içinde olmuştur. Grafik tasarımın alanında yaşanan son değişimlerden birisi de yapay zekanın grafik tasarım alanında kullanılmaya başlaması olduğu söylenebilir. Yaşanan her değişimde olduğu gibi bu değişiminde bazı olumlu ve olumsuz sonuçları olması muhtemeldir. Yapay zekânın grafik tasarımda kullanılması tasarımcının iş yükünün azalmasını, yeni farklı fikirler geliştirmesini, zamandan tasarruf etmesini sağlayabilir. Ancak bununla birlikte yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanımının özellikle etik sorunlara yol açabileceği öngörülmektedir. Eğitildiği veri setlerinde bulunan görseller ile yapay zekâ tarafından üretilen “yeni” görselin telif hakkının kime ait olacağı, ayrıca bu yeni görselin intihale neden olup olmayacağı etik sorunlardan bazılarıdır. Bunun yanı sıra yapay zekâ tarafından üretilen gerçekçi görseller kullanılarak üretilen içeriklerin dezenformasyona, provokasyona ve kutuplaşmalara neden olma ihtimali de bulunmaktadır. Yapay zekânın sosyokültürel etik normları henüz yeterli seviyede değerlendirme yetisinin bulunmamasının da sorunlu tasarımların ortaya çıkmasına neden olması muhtemeldir. Ayrıca yapay zekânın grafik tasarım alanında istihdamda azalmaya neden olabileceği ve grafik tasarımcının toplumda değer kaybetmesine neden olması söz konusudur.

Grafik tasarımda yapay zekâ kullanımının olası etik sorunlarının çözümünün grafik tasarımcının yaşanan gelişmeleri takip ederek güncel kalmasıyla, yapay zekâyı yardımcı araç olarak kullanarak bilinçli tasarımlar ortaya koymasıyla, grafik tasarım uygulama geliştiricilerin ve hukukçuların olası etik sorunlar hakkında gerçekleştireceği çalışmalarla mümkün olabileceği söylenebilir.

Bu noktadan hareketle bu araştırmanın amacı grafik tasarım alanındaki yapay zekâ kullanımının getirdiği etik sorunları incelemek ve elde edilen bulgulara göre çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada ilgili alan yazın taraması yanında nitel yöntemlerden uzman görüşlerine de müracaat edilecek, elde edilen görüşler yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Yapay Zekâ, Etik, Sanat, Tasarım

Evaluating Expert Opinions on Ethical Issues Related to the Use of Artificial Intelligence in Graphic Design

Abstract

Graphic design, which enables communication through visual elements, has been constantly evolving since its inception. One of the recent changes in the field of graphic design can be attributed to the use of artificial intelligence (AI). As with any change, there are likely to be both positive and negative consequences. The use of AI in graphic design can reduce the workload of designers, facilitate the development of new ideas, and save time. However, it is also anticipated that the use of AI in graphic design may lead to ethical issues, particularly concerning copyright ownership and the potential for plagiarism of 'new' images generated by AI based on the images in the training datasets. Additionally, there is the possibility that content produced using realistic images generated by AI could lead to

disinformation, provocation, and polarization. The lack of adequate evaluation of socio-cultural ethical norms by AI may also likely result in problematic designs.

Furthermore, there is concern that the use of AI in graphic design may lead to a decrease in employment opportunities and a loss of value for graphic designers in society.

The possible solutions to the ethical issues of using AI in graphic design may involve graphic designers staying up-to-date with developments in the field, using AI as an assistive tool to create conscious designs, and conducting studies on potential ethical issues by graphic design application developers and legal professionals.

Based on this premise, the aim of this research is to examine the ethical issues brought about by the use of AI in graphic design and to develop solution proposals based on the findings. In addition to literature review, the research will also involve seeking expert opinions through qualitative methods, and interpreting the obtained views.

Keywords: Graphic Design, Artificial Intelligence, Ethics, Art, Design

1. Giriş

Grafik tasarım mağara resimlerinden, matbaanın bulunuşuna ve sonrasında sanayi devrimiyle hızla değişime uyum sağlayan bir alan olma özelliğini günümüzde de korumaktadır. Son yıllarda grafik tasarım alanında yaşanan değişimlerin başında yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanılması gelmektedir. Yapay zekânın tarihsel gelişimi de insanlık tarihi kadar eskidir. Yunan mitolojisinde kendi kendine hareket edebilen eşyalardan ve mekanik işleri kendi başına yapabilen makinelerden bahsedildiği görülmektedir (Nilsson, 2010, s.19). Bugün bilinen anlamda öğrenebilen, düşünebilen ve kendi başına karar verebilen yapay zekâyı geliştirmenin ilk adımlarını atan kişi ise Alan Turing'dir. İnsana özgü zekâyı bütünüyle mekanikleştirme olasılığını ele alan ilk modern makaleyi de 1950 yılında Alan Turing yayımlamıştır. Öncelikle, Turing, "Makineler düşünebilir mi?" sorusunun fazlasıyla muğlak olduğunu düşünerek; bu sorunun yerine makine zekâsı meselesinin, çözüme kavuşturulmasını önermiştir (2010, s.65) Türkiye'de yapay zekâ ile ilgili öncü çalışma olarak kabul edilebilecek ilk örnek Ord. Prof. Dr. Cahit Arf'ın Atatürk Üniversitesi 1958-1959 eğitim öğretim yılı açılış konferansında yapmış olduğu konuşmadır. "Makineler Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünür?" başlıklı bu konuşma daha sonra makale olarak düzenlenmiştir. Cahit Arf bu makalede makinelerin, insan tarafından makine dilinde verilen komutlara yine kendi dillerinde cevap verebildiklerini yani etkiye karşı tepki verebildiklerinden bahsetmiştir. Bu noktadan hareketle makinelerin öğrenebilme kapasitelerinin olduğunu, insan tarafından verilen bilgiler arasında bağlantılar kurarak istenilen görevi yerine getirebileceklerini öngörmüştür. Cahit Arf insan beyni ve makine çalışma prensibi arasında bağlantı kurmuş kendi kendine öğrenebilen makinelerin de tasarlanabileceğini, ancak insan beyninde bulunan estetik düşünme kavramının yakın gelecekte veya hiçbir zaman makinelere aktarılamayacağını belirtmiştir (Arf, 1958, s.103) Cahit Arf'ın vurgu yaptığı estetik düşünme kavramı "güzel üzerine düşünme sanatı" (Tunalı, 1998, s.15) şeklinde tanımlanabilir. "Güzel" olan, insana özgü haz ve hoşlanma duygularını harekete geçirmektedir. Bu nedenle insan güzel olanı düşünür, arar ve üretir. Günümüzde gelinen noktada yapay zekâ her ne kadar insan zekâsı ile yarışır hale gelmiş olsa da henüz insani duygulardan yoksundur. Sonuç olarak yapay zekâ estetik düşünme kaygısı gütmeyen sadece kendisine verilen komutları yerine getirme odaklı çalışmaktadır. İlerleyen zamanda yapay zekânın insani duygulara sahip olup olamayacağı hala belirsizliğini korumaktadır. Ancak yapay zekâ alanında yapılan disiplinler arası çalışmalar sayesinde yapay zekâ geçmişten günümüze hızla gelişim göstermiş ve bugün hayatımızın birçok alanında sıklıkla kullanılır hale gelmiştir. Örnek vermek gerekirse evlerde robotik süpürgeler, akıllı mutfak aletleri, savunma sanayide insansız hava araçları, bankacılık sektöründe sohbet robotları, ulaşımda akıllı otomobiller ve bunlar gibi pek çok örnek yapay zekânın kullanıldığı alanlardır. Yapay zekânın kullanıldığı otomobiller sürüş sırasında sürücünün konsantrasyon durumunu denetlemekte, güvenli sürüş mesafesi takibi yaparak riskli durum oluşması halinde otomatik fren ile müdahale ederek olası kazaları önlemektedir. Savunma sanayide kullanılan insansız hava araçları da saha denetlemesi gibi insan hayatını riske atabilecek tehlikeli durumların önlenmesinde fayda

sağlamaktadır. Bugün gelinen noktada yapay zekâ sadece insan hayatını kolaylaştırmakla kalmayıp, can güvenliğinin sağlanmasında da önemli yer tutmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki yapay zekanın da hata yapabilme ve/veya manipüle edilebilme olasılığı bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda yapay zekanın insan hayatı için avantaj sağlamak yerine dezavantaja neden olabileceği ihtimali bulunmaktadır.

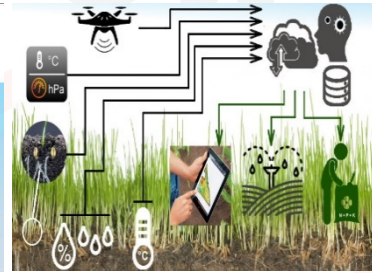
Toplanan verileri analiz ederek makine öğrenimiyle çalışan yapay zekâ ile benzer çalışma prensibine sahip Nesnelerin İnterneti (Internet Of Things), internet ağının yaygınlaşması ve internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte yapay zekâ ile paralel şekilde insan hayatında yerini almıştır. Çoğunlukla mobil cihazlar aracılığıyla çalışan sistem, sensör veya makineden (nesne) aldığı veriyi internet aracılığıyla mobil uygulamaya aktarmakta ve doğrudan insan kontrolüyle ya da önceden toplayıp analiz ettiği veriler sayesinde otonom kontrol sağlayabilmektedir. Nesnelerin interneti ile birlikte “akıllı nesnelere” kavramı da insan hayatına girmiştir: akıllı evler, akıllı şehirler, akıllı tarım, akıllı çevre izleme, akıllı güvenlik sistemleri bunlardan sadece birkaç tanesi (Görsel 1-2). Nesnelerin interneti (IoT) sayesinde akıllı evlerde bulunan akıllı cihazlar elektrik, su ve ısınma gibi sarfiyatlarda otomatik kontrol sağlayarak hem insan hayatını kolaylaştırmakta hem de kaynak tüketimini azaltarak ekonomik ve çevresel fayda sağlamaktadır. Akıllı şehirlerde kullanılan sistemlerden biri olan akıllı ulaşım sistemleri de artan nüfus nedeniyle yoğunlaşan trafikte kişisel ve/veya toplu taşıma araçları için alternatif güzergahlar belirleyebilmektedir (Özer, 2020, s.93). Akıllı tarımda ise toprağa yerleştirilen sensörler tarafından toplanan veriler analiz edilerek toprağın ihtiyacı olan güneş ışığı, rüzgâr ve su miktarı sistem tarafından kullanıcıya bilgi olarak iletilmektedir. Bu sayede hem daha verimli tarım yapılabilmekte hem de aşırı su tüketiminin önüne geçilerek ekolojik fayda sağlanabilmektedir. (Görsel 3).

Görsel 1. Akıllı Ev Sistemleri

Görsel 2. A. Şehir Sistemleri

Görsel 3. A. Tarım Sistemleri

Nesnelerin internetinde akıllı cihazların tasarlanması, pazarlanması ve sonrasında kullanıcıyla olan iletişimde ise grafik tasarım fayda sağlamaktadır. Tüm bu sistem içinde kullanılan akıllı cihazlar genellikle kullanıcılar tarafından etkileşimde bulunulan arayüzlerle donatılmaktadır. Bu arayüzlere sensörlerden gelen veriler, grafik tasarımın bir parçası olarak görselleştirilmektedir. Grafik tasarım uzmanları tarafından tasarlanan butonlar, bildirimler, simgeler ve diğer grafik unsurlar, kullanıcıların cihazlarla etkileşim kurmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca akıllı cihazlar da birer üründür ve bu ürünlerin tasarımı, marka kimliği, kullanıcı deneyimini önemli ölçüde etkilemektedir. Grafik tasarım, bir akıllı cihazın dış görünüşünden başlayarak ambalaj tasarımına, marka logosundan kullanım kılavuzlarına kadar birçok alanda da rol oynamaktadır.

Günümüzde kullanımı giderek artmakta olan yapay zekâ, birçok alanda olduğu gibi grafik tasarım alanında da yararlanılan bir uygulamadır. Günümüzde grafik tasarım alanında kullanılan yapay zekâ araçları, genel olarak taslak çizimlerin profesyonel eskiz çizimlerine dönüştürülmesinde, girilen anahtar kelimeler ile logo veya web arayüz tasarımları üretmeye, görsel oluşturma ve düzenleme gibi pek çok kolaylık sağlayan üretimlerde yararlanılmaktadır. Ayrıca kullanılan bu gibi uygulamalar grafik tasarım uzmanlarına rutin işlerinde zaman kazandırmaktadır. Bu olgu sadece tasarımı yapan için değil tasarım bekleyen için de geçerlidir. Ancak her yenilik kendisiyle beraber birçok avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmektedir. Grafik tasarım günümüz iletişim mecralarında en sık kullanılan tasarım alanlarından biridir. Sosyal medya tasarımlarından dijital reklamcılığa, web arayüz tasarımlarından bilgilendirme tasarımlarına vb. pek çok alanda grafik tasarım çalışmalarıyla karşılaşmaktadır. Doğal olarak insan ve onu çevreleyen

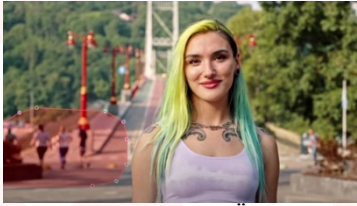
unsurlar grafik tasarımı ilgilendirmektedir. Aynı zamanda grafik tasarım araç ve ürünleri de insanların her an karşılaşabileceği bir alan olmaktadır. Dolayısı ile grafik tasarım üretilirken programlarının telif hakkı, kişisel verilerin gizliliği, toplumsal değerler gibi etik kurallarına uygunluğu vb. birçok konu yapay zekâ ile birlikte incelenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Bu araştırma bu gerekçeden hareketle hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı grafik tasarım alanındaki yapay zekâ kullanımının getirdiği etik sorunları incelemek ve elde edilen bulgulara göre çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmada ilgili alan yazın taraması yanında nitel yöntemlerden uzman görüşlerine de müracaat edilecek, elde edilen görüşler yorumlanacaktır.

2. Bulgular ve Yorum

2.1 Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımının Avantajları

Grafik tasarım yapay zekâ uygulamaları, grafik tasarım uzmanlarının tasarım sürecinde iş yükünü ve buna bağlı olarak harcadığı zamanı en aza indirmeye olanak sağlayan uygulamalardır. Günümüzde pek çok yapay zekâ grafik tasarım uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları Adobe firmasının geliştirdiği yapay zekâ grafik tasarım uygulamalarıdır. Adobe Cloud'da ücretli üyelik ile firmanın farklı amaçlar için geliştirmiş olduğu uygulamaların tümüne erişim sağlanabilmekte. Adobe Photoshop programına entegre edilen yapay zekâ ile bir fotoğraftaki istenmeyen kısım birkaç saniyede kolayca çıkartılabilmekte ve uygulama sonuç için farklı versiyonlar önerebilmekte. (Görsel 4-5)

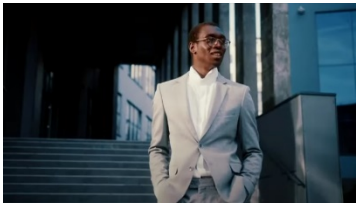

Görsel 4. Dekupe Öncesi

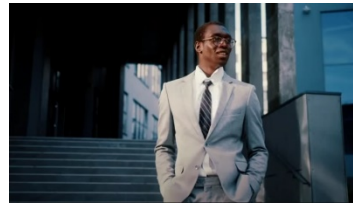

Görsel 5. Dekupe Sonrası

Fotoğrafa başka objeler, figürler vb. eklenmek istendiğinde ise uygulamaya girilen prompt ile yine saniyeler içinde işlenmiş olan görsel için farklı versiyonlar üretebilmekte. (Görsel 6-7)

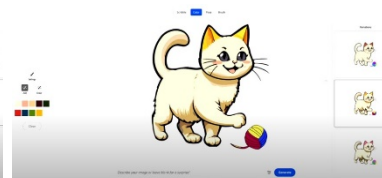
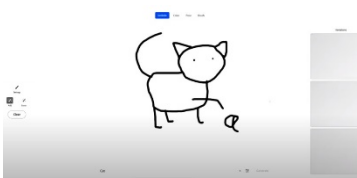
Görsel 6. İşlem Öncesi

Görsel 7. İşlem Sonrası

Fotoğraf ile yapılan tüm işlemler renk, ışık ve gölge ayarları gibi ayarlara gerek kalmadan orijinal fotoğrafa uygun şekilde uygulama tarafından otomatik olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra uygulamada bulunan Fast Fill özelliği sayesinde fotoğraf hareketli hale getirilebilmektedir.

Adobe Fire Fly uygulamasında ise programın arayüzünde bulunan sayfaya yapılan basit çizimler girilen prompt ile profesyonel çizime dönüştürülebilmektedir. Ayrıca girilen her bir prompt ile çizime renk verilebilmekte, pozisyonu değiştirilebilmekte ve görsel Adobe firmasının farklı bir uygulaması olan illüstratör programına aktararak manuel olarak müdahale edilebilmektedir. (Görsel 8-9-10)

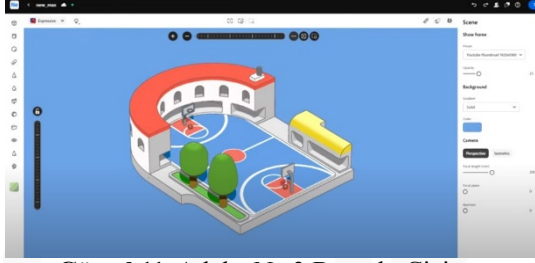

Görsel 8. Basit Çizim

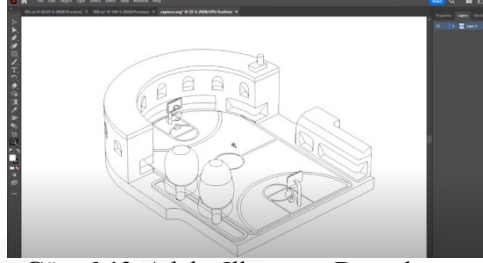
Görsel 9. Profesyonel Çizim

Görsel 10. Renklendirme

Adobe Firmasının diğer bir uygulaması olan Adobe Ne’de iki boyutlu düzlem üzerinde üç boyutlu görsellerin tasarımı ve ışık, gölge, renk ayarları tek komutla yapılabilmektedir. Adobe Ne uygulamasından da Adobe illüstratör programına proje aktarımı yapılarak çalışma manuel olarak düzenlenebilmektedir. (Görsel 11-12)

Görsel 11. Adobe Ne 3 Boyutlu Çizim

Görsel 12. Adobe Illüstratör Düzenleme

Adobe firmasının geliştirmiş olduğu daha pek çok uygulama ile statik veya hareketli görüntülerin çözünürlük kalitesinin yükseltilmesi, fotoğraflarda bulunan istenmeyen yansıma görüntülerinin kaldırılması, eksik görüntülerin tamamlanması, farklı açılardan çekilmiş görüntülerin birleştirilmesi gibi grafik tasarım uzmanları için zaman kaybına neden olan rutin işler uygulamaya girilen promptlar ile saniyeler içinde tamamlanabilmektedir.

Yapay zekâ grafik tasarım uygulamaları Adobe firmasının geliştirmiş olduğu programlar ile sınırlı değildir. Daha pek çok firmanın geliştirmiş olduğu uygulama bulunmaktadır. Ayrıca sektördeki hızlı ilerleme göz önüne alındığında yakın zamanda daha fazla grafik tasarım yapay zekâ uygulamasının geliştirileceği öngörülmektedir.

Yapay zekâ tabanlı çalışan diğer grafik tasarım uygulamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hotpot Ai’de bulunan araçlar ile eski fotoğraflar üzerinde düzenlemeler yaparak görüntü kalitesi yükseltilebilir, siyah beyaz fotoğraflar renkli hale getirilebilir, arka plan üzerinde değişiklikler yapılabilir.
- Let’s Enhance diğer bir fotoğraf düzenleme aracıdır. Fotoğraf boyutu üzerinde değişiklik yapılabilir, renkler düzenlenebilir, bozulma olan yerler tekrar eski haline getirilebilir.
- Dall-E uygulamasının doğal dil algılama özelliğine sahip olması nedeniyle kullanıcı tarafından girilen metinde yer alan promptların uygulama tarafından algılanmasıyla görseller üretilebilir. Ayrıca üretilen görseller üzerinde düzenlemeler yapılabilir ve farklı versiyonlar oluşturulabilir.
- Microsoft Bing İmage Creator uygulaması ile de farklı dillerde girilebilen metin promptları sistem tarafından algılanarak birkaç farklı varyasyon halinde görseller üretilebilir.
- Designs.ai uygulaması ile logo, kurumsal kimlik ürünleri oluşturulabilir ayrıca fotoğraf ve video düzenlemesi yapılabilir.
- Canva uygulaması ile çevrim içi olarak sisteme girilen promptlar aracılığıyla sosyal medya tasarımları, afişler hazırlanabilir.

Yukarıda örnekleri verilen işlemlerin tümü tasarımcının tasarım sürecinde rutin olarak halihazırda yapmakta olduğu işlemlerdir. Fakat bu işlemler tasarımcı tarafından manuel olarak yapıldığında fazladan iş yüküne ve zaman kaybına neden olmaktadır. Tasarımcının yapay zekâ kullanarak kendine fazladan zaman kazanması ve bu zamanı daha yaratıcı işler için kullanması, tasarımcıya daha verimli çalışma olanağı sağlayacağı öngörülmektedir. Grafik tasarım yapay zekâ uygulamalarının tasarımcıya zaman kazandırmasının yanı sıra insanın ilk etapta hayal edemeyeceği ve sınırları zorlayan seçenekler sunmaktadır. Çünkü veri Dünya’daki internet ortamına yüklenmiş bilgi, belge ve imajlardan elde edilmektedir. Ayrıca yapay zekâ grafik tasarım uygulamaları çok farklı teknikleri ve sanatsal üslupları deneyimleme ve

yansıtma fırsatı da sunmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki yapay zekâ henüz gelişim sürecindedir ve çözülmeyi bekleyen bazı sorunlar vardır.

2.2 Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımının Dezavantajları

Grafik tasarım teknolojik, sosyal, kültürel vb. değişimlere hızla ayak uydurabilme, sürekli olarak değişim ve gelişim içinde olabilme özelliğini günümüzde de korumaktadır. Yapay zekânın pek çok sektörde kullanılmaya başlamasına paralel olarak grafik tasarım alanında da her geçen gün artarak kullanıldığı görülmektedir. Yapay zekânın grafik tasarımda, tasarımcıya birçok avantaj sağladığı göz ardı edilemez bir gerçektir. Ancak her yenilik, kolaylıkla birlikte çözülmesi gereken soru ve sorunları da getirmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda grafik tasarım alanında yapay zekâ kullanımının bazı dezavantajlara neden olacağı ve çözülmesi gereken sorunlara yol açacağı öngörülmektedir.

Bu bağlamda grafik tasarımda yapay zekâ kullanımının potansiyel dezavantajları şu şekilde sıralanabilir;

- Dijitalleşmenin giderek artmasıyla birlikte insanlar gün içinde yüzlerce görsel mesaja maruz kalmaktadır. Bu yoğun mesaj yağmuru içinde insanlar belirli bir doygunluğa ve duyarsızlığa ulaşmaktadır. Amacı, hedef kitlesine mesaj iletmek olan grafik tasarımcı ise bu olumsuz durumdan ancak özgün ve yaratıcı tasarımlar yaparak kurtulabilir ve hedef kitlesinin dikkatini çekmeyi başararak mesajını iletebilir. İnternet ortamında bulunan belirli verileri analiz ederek çalışan yapay zekâ ise tek düze, standartlaşmış tasarımların ortaya çıkmasına ayrıca tasarımcının yaratıcılık ve özgünlük özelliğinin tembelleşmesine neden olabilir.
- Grafik tasarımcılar belirli bir sosyal, kültürel ve teknik bilgi birikimi ile tasarım yapmaktadır. Yeterli bilgi birikimine sahip olmayan kişilerin yapay zekâ grafik tasarım uygulamalarını kullanarak tasarım yapması niteliksiz grafik tasarım ürünlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir. Ayrıca nitelikli veya niteliksiz herkesin tasarım yapabiliyor olması grafik tasarım uzmanlarının toplumda değer kaybetmesine neden olabilir.
- Yapay zekâ grafik tasarım uygulamaları kendilerine verilen verileri analiz ederek makine öğrenimi ile çalışmaktadır. Bu uygulamalar ahlaki, sosyokültürel vb. değerler konusunda henüz gerekli yeterliliğe sahip değildir. Buna bağlı olarak bazen hatalı sonuçlar verme olasılıkları bulunmaktadır.
- Grafik tasarım uzmanları hedef kitlelerine mesaj iletmenin yanı sıra duygusal aktarım da yapmaktadır. Bu bağlamda geline nokta yapay zekânın, insani duyguların analizinden yoksun olması nedeniyle duygusuz, soğuk tasarımlar gerçekleştirilmesi olasıdır.
- Yapay zekâ, grafik tasarım alanında istihdamın azalmasına neden olabilir. Çünkü yapay zekânın, işverene yemek, yol, sosyal güvenlik gibi maliyetleri yoktur. Ayrıca yapay zekâ 7/24 çalışıp herhangi bir tatile ihtiyaç duymaz. Bu durumun grafik tasarım uzmanlarının tamamının işini kaybetmesine neden olacağı söylenemez. Ancak işverenin daha az sayıda grafik tasarım uzmanını istihdam etmesi olasılığı vardır.

Bütün bu dezavantajlar henüz birer olasılıktan ibarettir. Yapay zekâ ile ilgili yapılacak çalışmalar neticesinde yapay zekâ grafik tasarım uygulamalarıyla ilgili sorunların çözüleceği ve grafik tasarım alanında yaşanacak dönüşümlerle olası problemlerin ortadan kalkacağı görüşü de bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle grafik tasarımda yapay zekâ kullanımıyla ilgili daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

2.3. Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımı ve Olası Etik Sorunlar

Grafik tasarım alanında yapay zekâ kullanımı ile ilgili çözülmesi gereken bir başka sorun da ‘‘Etik’’ konusudur. Çalışmanın bu bölümünde grafik tasarımda yapay zekâ kullanımının olası etik sorunları, ilgili alan yazın taraması ve uzman görüşlerine başvurularak, betimsel analiz yöntemiyle aktarılacaktır.

Etik; bir toplumda sosyal, kültürel vb. değerler temel alınarak oluşturulmuş, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış gibi ayrımları yapmada rehber olabilecek yazılı olmayan ahlaki normlara verilen isimdir. TDK'ye göre etiğin tanımı ise; ahlak bilimi ve çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünüdür.

Grafik tasarım alanında etik; telif hakkı, intihal ve dezenformasyon gibi geniş bir yelpazede incelenmesi gereken bir konudur. Türkiye Cumhuriyeti, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile telif hakkı konusunda eser sahibini korumuş ve “bir eserin sahibi, onu meydana getirendir” denmiştir. Ancak grafik tasarım alanında yapay zekanın kullanımıyla birlikte telif hakkı konusunda bazı belirsizliklerin var olduğu belirtilebilir. Yapay zekâ grafik tasarım uygulamaları internet ortamında bulunan fotoğraf, resim gibi eserleri kullanarak ortaya yeni çalışmalar koymaktadır. Bu durumda halihazırda bulunan görsellerden faydalanarak oluşturulan “yeni” eserin asıl sahibi kimdir? sorusu tartışmaya açık bir konudur. Eserin telif hakkı, üretiminde kullanılan yapay zekâ uygulamasını geliştiren firmanın mı, yapay zekânın kullandığı görselleri üreten kişinin mi, ya da uygulamaya girdiği prompt ile görseli üreten kişinin mi? olacağı şu an için bir sorun olarak kabul edilebilir.

Telif hakkı ile ilgili, eser sahibini korumaya yönelik kanun olmasına rağmen intihal pek çok alanda olduğu gibi grafik tasarım alanında da halen büyük bir sorun teşkil etmektedir. İntihali “fikir hırsızlığı, aşırma” olarak tanımlayabiliriz. İnternet kullanımının artmasıyla birlikte bilgiye ulaşım kolaylaşmış ve internet ortamında bulunan her şey kamu malı olarak görülmeye başlamıştır. Bu durum intihalin giderek artmasına neden olmaktadır (Kınık, 2015, s.309). Yapay zekânın da internet ortamında bulunan veriler ile eğitildiği göz önüne alındığında internet ortamında bulunan her grafik tasarım ürününün tamamının veya bir kısmının yapay zekâ tarafından taktit edilmesi olasılıklar dahilindedir.

Bir diğer konu ise dezenformasyon olgusudur. Dezenformasyon “yanlış bir bilginin bilinçli olarak yayılmasını sağlamak” şeklinde tanımlanabilir. Aslında yaşanmamış bir olayın sanki gerçekleşmiş gibi haber yapıp yayınlanması dezenformasyon için verilebilecek örneklerden biridir. Bu noktadan hareketle kullanılan, yapay zekâ grafik tasarım uygulamasının eğitildiği verilerin, kötü bir amaca hizmet etmeye yönelik olması halinde ve henüz denetlenemez olmayışı dezenformasyona neden olabilir (Özdemir, 2023, s.60). Mayıs 2023'te yaşanan olayda yapay zekâ ile oluşturulmuş bir görsel kullanılarak sosyal medya platformu X'de (Twitter) Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı binası Pentagon'da bir patlama yaşandığına dair paylaşım sonrası birçok resmi yayın kuruluşunda yapılan haberler paniğe neden olmuş ve ABD Borsası'nda ciddi bir düşüşe neden olmuştur (Görsel 13) (Ersen, 2023, Url 1).

Görsel 13. Yapay Zekâ İle Oluşturulmuş Patlama Görseli

Bu tür olaylar insanları kutuplaşmaya itebilir, ırkçılık veya dini ayrımlar gibi yapay sorunlarla belirli bir kesimi hedef haline getirip toplumsal sorunlara yol açabilir. Bunun yanı sıra çevresel sorunlar veya insan sağlığına yönelik dezenformasyon ile kitlesel panik ortamının oluşmasına neden olunması ihtimali de vardır.

Grafik tasarımda etik normlar henüz çözüme kavuşmamış iken yapay zekanın birçok alanda olduğu gibi grafik tasarım alanında da kullanımının artması yeni soru ve sorunları gündeme getirmiştir. Konu ile ilgili bir başka etik sorunu da

grafik tasarım yapay zekâ uygulamalarının internet kullanıcılarından elde ettiği kişisel verilerin gizliliği konusudur. Bu uygulamaların kişisel verileri yapay zekâyı geliştirme ve benzeri nedenlerle kullanıp kullanmayacağı henüz netlik kazanmamıştır. Adobe ve Dall-E gibi bazı yapay zekâ uygulaması geliştiricileri tarafından kişisel verilerin gizliliğinin korunmasına dair çalışmalar yapıldığı yönünde açıklamaları bulunmasına rağmen pek çok uygulamanın gizlilik ile ilgili güvenlik açıklarının bulunduğu görülmektedir. Bu tür güvenlik açıkları kişilerin mahremiyetini ihlal etmekte ve kötü amaçlar için kullanabilecek kişilerin bu bilgilere ulaşması durumunda olası hukuki problemlere yol açması kaçınılmaz bir gerçektir.

Yapay zekâ uygulamaları yalnızca eğitildikleri verileri analiz ederek çıktılar sağlamaktadır. Eğitildikleri verileri analiz ederek görsel üretebilme özelliği bulunan yapay zekâ uygulamaları son derece gerçekçi görseller üretebilmektedir. Bu bağlamda eğitildikleri verilerin dezenformasyona veya provokasyona yönelik olması halinde bilgi kirliliği, güvenlik sorunları gibi sosyal problemlere neden olabilecek çalışmaların üretilmesi ihtimali bulunduğu unutulmamalıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan başka bir olayda eski devlet başkanı Donald Trump'ın polisler tarafından tutuklandığına dair görselleri yapay zekâ ile üretilmiş ve hakkındaki suçlamalar nedeniyle tutuklandığına yönelik haberler bu sahte görseller ile birlikte sosyal medya platformlarında dolaşıma sokulmuştur. Donald Trump karşıtı siyasi görüşü bulunan çok sayıda kişi tarafından bu haberin paylaşılmasıyla haber kısa sürede geniş kitlelere ulaşmıştır (Görsel 14) (Devlin ve Cheetham, 2023, Url 2).

Görsel 14. Yapay Zekâ İle Oluşturulmuş Donald Trump'ın Tutuklandığına Dair Görsel

Bu tür çalışmaların sosyal medya vb. internet mecraları yoluyla denetimsiz olarak çok hızlı şekilde, çok sayıda kişiye ulaşabilmesi ortaya çıkacak sorunların önlenmesini zorlaştırmaktadır.

2.4. Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımına Dayalı Muhtemel Etik Sorunlara İlişkin Uzman Görüşleri

Araştırmanın bu boyutunda alanında uzman tasarımcı ve akademisyenlerin görüşlerine müracaat edilmiştir. Bu kapsamda görüşülen uzmanlara toplam 8 soru yöneltilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Buna göre araştırma kapsamında uzmanlara yöneltilen ilk soru “Yapay zekâ ile grafik tasarım uygulamalarının etik sorunlara yol açtığını düşünüyor musunuz? Yanıtınız evet ise açıklayabilir misiniz?” Şeklinde olmuştur. Bu soruya ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır. Buna göre;

B.A soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ ve grafik tasarımın birleşimi, hiç şüphesiz benzersiz etik sorunları beraberinde getirmekte ve bu sorunlar, derinlemesine incelendiğinde tasarım dünyasının temel yapı taşlarını sorgulamamıza yol açmaktadır. Öncelikle yapay zekanın telif hakkı konusundaki etkisi, basit bir kopyalama-yapıştırma sorunundan çok daha fazlasıdır. Yapay zekâ, Picasso veya Van Gogh gibi ünlü sanatçıların eserlerinden öğrenerek, bu sanatçıların tarzlarını taklit eden yeni eserler yaratabilirken burada etik sorun, yapay zekanın bu eserleri 'yaratırken' herhangi bir sanatsal anlayış veya yaratıcı süreçten geçmemesi, sadece var olan verileri analiz edip yeniden üretmesidir. Bu, sanatın ve tasarımın temelinde yatan yaratıcı ifade ve bireysel dokunuş kavramlarını zayıflatmaktadır”.

Ayrıca B.A. “İstihdam ve iş güvenliği açısından da yapay zekanın grafik tasarım sektöründeki rolü dikkat çekicidir. Geleneksel bir grafik tasarımcının saatlerce üzerinde çalışacağı bir tasarım, yapay zekâ tarafından birkaç saniye içinde üretilebilmektedir. Bu durum, tasarımcıların iş bulma şansını azaltabilmekte veya ajansların işe alım politikalarını değiştirebilmektedir. Mesela, bir reklam ajansı, broşür tasarımı için yapay zekâ kullanmayı tercih edebilir, çünkü bu hem daha hızlı hem de maliyet açısından daha etkilidir. Bu, tasarım alanında insan emeğinin değerini ve önemini azaltırken, aynı zamanda mesleki becerilerin ve yaratıcılığın yerini teknolojik verimliliğe bırakmasına neden olmaktadır” ifadelerini kullanmıştır.

B.A. Bunların yanı sıra “Yapay zekanın manipülatif içerik oluşturma kapasitesi de endişe vericidir. Özellikle dijital medya ve haber yayıncılığı alanında, yapay zekanın gerçekle uyuşmayan görüntüler veya grafikler oluşturma potansiyeli, yanıltıcı bilgilerin yayılmasına ve toplumsal algıların manipüle edilmesine yol açabilmektedir. Örneğin siyasi bir figürün yanıltıcı bir şekilde tasvir edildiği bir grafik, halkın bu kişi hakkındaki görüşlerini değiştirebilir ve yanıltıcı bilgi yayılımına katkıda bulunabilir” demiştir.

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet. Yapay zekâ kullanımının yapılacak işleri kolaylaştırmada büyük rolleri vardır. Ancak, kişinin deneyimi, bilgisi ve emeği karşısında fazla çabaya gerek duyulmadan elde edilen görsel içeriğin adil bir üretim biçimi olmadığı açıktır. Ayrıca, yapay zekâ tabanlı uygulamalar çeşitli kaynaklardan alınan örneklerden içerik üretimi yapması nedeniyle telif hakkı ihlaline yol açabilir. Diğer yandan, kişileri veya toplumu etkileyecek biçimde gerçeği manipüle edici ve yanıltıcı içerik üretimine imkan veren yapısı nedeniyle etik açıdan endişe verici yönleri bulunmaktadır”.

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekanın kontrol edilebilir durumu olduğundan belirli bir ölçüde ve alanda, bilinçli bir biçimde kullanıldığında insan kontrolüne bağlı olarak etik sorununun rahatlıkla aşılabileceğini düşünüyorum. Yani kişi isterse etik ihlaliyle grafik tasarımlarını yapay zekâ aracılığıyla üretebilir. İsterse de etik bir çerçevede yapay zekâ uygulamaları iş birliğinde grafik tasarımlarını üretebilir. Yapay zekanın ahlaki statüsü yoktur. Fakat insandan her işte ve koşulda ahlaki bir davranış sergilemesini bekleriz”.

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Bana göre uygulanacağı alana göre değişir, okullarda öğrencilerimizin İllüstrasyon dersinde verdiğim maskot konusunu maalesef bana yapay zekâyla yaptırıp getirmesi, öğrencinin öğrenme ve çizim yeteneğini köreltecektir. Ayrıca piyasada artık bir Grafik Tasarımcının önemi de azalacaktır”.

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Kesinlikle evet. Ancak bu nasıl bir görsel kütüphaneden yararlandığı değil. Asıl sorun eser sahibinin kim olduğunun belirsizliğidir. Eser yapay zekâyı mı yoksa prompt yazdıran kişiye mi ait?”

Elde edilen görüşlere göre, uzmanlardan biri dışında yapay zekâ ile grafik tasarım uygulamalarının etik sorunlara yol açabileceği konusunda hemfikir olunduğu anlaşılmaktadır. Aksi yönde görüş bildiren uzman ise, yapay zekânın kontrol edilebilir durumu olduğundan, belirli bir ölçüde ve alanda, bilinçli bir biçimde kullanıldığında insan kontrolüne bağlı olarak etik sorununun rahatlıkla aşılabileceğini düşündüğü saptanmıştır. Bu duruma göre görüşleri alınan uzmanların %80'nin yapay zekâ ile grafik tasarım uygulamalarının etik sorunlara yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun ortaya çıkmasındaki en önemli unsurun, yapay zekanın insan ürünü olan eserlerden, üsluplardan yararlanması; yapay zekanın bu eserleri 'yaratırken' herhangi bir sanatsal anlayış veya yaratıcı süreçten geçmemesi, sadece var olan verileri analiz edip yeniden üretmesinden kaynaklı olduğu söylenebilmektedir. Bu durum Atiker'e (2024) göre, “sanatın ve tasarımın temelinde yatan yaratıcı ifade ve bireysel dokunuş kavramlarını zayıflatmaktadır”.

Uzmanlara yöneltilen ikinci soru “Yapay zekâ ile grafik tasarım ürünleri oluştururken etik sorunlardan kaçınmak için nelere dikkat edilmesi gerekir?” şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

B.A soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ ile grafik tasarım ürünleri oluştururken etik sorunlardan kaçınmak, tasarım dünyasında yeni ve önemli bir sorumluluk alanı oluşturmaktadır. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken temel noktalar, fikri mülkiyet haklarına saygı, şeffaflık ve insan merkezli bir yaklaşımı içerir. Yapay zekâ kullanılarak oluşturulan tasarımlar, mevcut eserlerin telif haklarına saygı göstermelidir. Yapay zekâ sistemlerinin eğitiminde kullanılan veri setlerinin, telif hakkı ihlallerine neden olmayacak şekilde seçilmesi ve kullanılması gerekmektedir. Ayrıca yapay zekâ sürecinin şeffaflığını sağlamak önemlidir. Yapay zekâ tarafından oluşturulan tasarımların, insan müdahalesi olmadan üretildiği durumlarda, bu durumun kullanıcılar ve müşteriler tarafından anlaşılabilmesi için açık bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir.”

Ayrıca B.A’ya göre: “Tasarımların etik ve toplumsal duyarlılık açısından değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Yapay zekâ, insanların kültürel ve ahlaki normlara duyarlılığını tam olarak taklit edemeyebilir. Bu nedenle, yapay zekâ ürünlerinin insan gözetimi altında, toplumsal değerlere ve kültürel hassasiyetlere uygun olup olmadığını kontrol etmek esastır. Ayrıca, yapay zekâ tasarımlarının insan iş gücünü destekleyici bir rol oynaması, onları tamamen ikame etmemesi gerekmektedir. Bu, hem tasarımın insan odaklı niteliğini koruyacak hem de sektördeki istihdamı olumsuz etkilemeyecek bir yaklaşımı ifade eder.”

B.A bunların yanı sıra: “Yapay zekâ ile grafik tasarım ürünleri oluştururken etik ilkeleri gözetmek, bu teknolojinin potansiyelini en iyi şekilde kullanmak ve olası zararları en aza indirmek için elzemdir. Bu, sadece tasarımcıların ve teknoloji geliştiricilerin değil, aynı zamanda eğitimcilerin ve politika yapıcıların da üzerinde durması gereken bir konudur. Yapay zekanın tasarım sürecine entegrasyonu, etik, yasal ve toplumsal boyutlarıyla ele alınmalı ve bu alanda sürdürülebilir bir gelişim için çaba gösterilmelidir.” Demiştir.

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Uygulamalı çalışmalar çatısı altında teknoloji etiği (tekno-etik) diye tanımlanan yapay zekâ tabanlı üretim biçimlerinin yer aldığı etik sorunlar üzerine günümüzde birçok tartışma ve araştırma bulunmaktadır. Grafik tasarımcıların ilk olarak, yapay zekâ etik sorunlarına dair tespit edilen 39 kategoriyi (<https://qr.cd.org/4gmu>) bilmesi gerekmektedir. Burada yer alan başlıkların ışığında yapay zekâ kullanımı ile grafik tasarım üretimi yaparken etik sorunlardan kaçınmanın şimdilik en güvenilir biçimidir. Çünkü, yapay zekâ konusunda çoğu ülke yasalar yaparken ülkemizde henüz bu alan için sınırların çizildiği, hakların ve hukukun korunduğu bir çalışma bulunmamaktadır. Diğer yandan, yapay zekâ araçları kullanılarak elde edilen görsellerin grafik tasarımcıya fikir vermesi bakımından önemli olduğu düşüncesindeyim. Tasarımcı, bu bilgiyi etik değerlere göre irdeleyip kendi yorumuyla yeniden üreterek özgün bir çalışma ortaya çıkartabilir.”

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ uygulamalarını insanın işini yani insanın yaratım, fikri becerilerini kendi yerine yapması olarak değil, insandan çıkan fikri zamandan kazanarak daha hızlı ve çok daha türevlerini yaratan bir program olarak görmeli ve sadece yardımcı bir araç olarak görmelidir. Dolayısıyla tasarımcı hangi metaforlarla makineyi nasıl ve hangi uygulamalarını ne derecede kullanması gerektiğini iyi bilmesi gerekir. Kimi yapay zekâ uygulamaları tasarımcının yarattığı çizimler sonucu bir formu, deseni oluşturmaktadır. Örneğin Leonardo AI uygulamasına bakıldığında bile çokça farklı kullanım ve yaratım metotları görmekteyiz. Makine tasarımcıyı yönlendirdiği gibi insanın da makineyi yönlendirmesi gerekmektedir. Tasarımcının makinenin yarattığı herhangi bir tasarımı değerlendirebilecek, müdahale edebilecek, tasarımdaki aksaklıkları veya tasarımın özgün yönünü görebilecek bir estetik disipline sahip olması gerekir. Bu değerlere sahip olmayan tasarımcı işin kolayına kaçacağından bilgi eksikliğinden kaynaklı olarak ETİK yaklaşımdan uzak ve düşünsel becerisini de terk ederek yapay zekâ uygulamalarını kullanmış olacaktır.”

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: Daha önce kullanılmış bir görselin, yine başkası veya bir kurum tarafından kullanılması, benzeri görseller oluşturması öne çıkacak bu da marka, kurum veya ürünlerin alım, satım ve kullanımı konusunda sorunlar oluşturacaktır, ayrıca tasarımda kültürel bakış açısı kalmaması da söz konusu olabilir. Yani kullanılan görsellerin kültürel bir bağı vardır, bunlar kopabilir.

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: Yapay zekâ ile oluşturulan görsellerin oluşturan kişinin bunu kesinlikle belirtmesi gerekir. Oluşturulma sürecinde ise en önemlisi bu; yapay zekâ kullandığı görselleri ve bu görsellerin sahiplerinin bilgilerini, oluşturduğu görselin içine bir metadata olarak yerleştirmesinin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum.

Elde edilen verilere göre uzmanlardan % 60'ı yapay zekâ aracılığıyla görsel oluştururken "asıl" eserin telif haklarına dikkat edilmesi gerektiğini, oluşturulan "yeni" eserde kaynak eserin telif hakları konusunda şeffaf davranılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca uzmanların % 40'ı yapay zekanın henüz kültürel ve ahlaki değerler konusunda gerekli yeterliliğe sahip olmaması nedeniyle tasarımcının konu ile ilgili kontrollü tasarımlar gerçekleştirmesi gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Uzmanların ikisine göre tasarımcıların yapay zekayı asistan araç olarak kullanmaları gerektiğini, bunu yaparken de etik değerler çerçevesinde tasarımın şekillenmesinde karar verici olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yapay zekayı belirtilen şekilde kullanımının yapay zekanın tasarımcının yerini alması olasılığını da ortadan kaldıracığına işaret etmişlerdir. Belirtilen hususların yanı sıra B.A. ve N.A. yapay zekâ kullanımında etik sorunların önüne geçilmesinde tasarımcıların alacakları önlemler dışında hukukçular ve ilgili kurumlar tarafından yasal düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Uzmanlara yöneltilen üçüncü soru "Grafik tasarım ürünü ortaya koyarken etik sorunlarının olmaması için yapay zekâ kullanımı hangi düzeyde olursa uygun olur?" şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

B.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Grafik tasarım ürünlerinin ortaya konulmasında yapay zekanın kullanımının etik sorunları minimize etmesi için belirli bir dengenin korunması şarttır. Yapay zekanın kullanım düzeyinin, yaratıcılık ve insan katılımını tamamen göz ardı etmeden, belirli bir yardımcı araç olarak kalması gerekmektedir. Mesela, tasarım sürecinin başlangıç aşamalarında, fikir üretme ve ilham almak için yapay zekanın kullanılması hem zaman kazandırabilir hem de geniş bir perspektif sunabilir. Ancak, nihai tasarımın oluşturulması ve inceliklerin eklenmesi aşamasında insan yaratıcılığının ve karar verme yeteneğinin ön plana çıkması önemlidir. Yapay zekanın, tasarım sürecinde sadece bir araç olarak kalması ve insan tasarımcının vizyonunu, yaratıcılığını ve etik değerlerini yansıtan kararları desteklemesi gerekmektedir."

Ayrıca B.A.'ya göre: "Yapay zekanın kullanımı, fikri mülkiyet hakları ve telif konularında dikkatli olmayı gerektirmektedir. Yapay zekâ tarafından üretilen içeriklerin, mevcut eserleri taklit etmemesi veya ihlal etmemesi esastır. Bu, yapay zekanın eğitimi ve veri setlerinin seçimi aşamasında başlar. Yapay zekâ sistemlerinin, etik ve yasal sınırlar içinde kalmalarını sağlamak, tasarımcının sorumluluğundadır."

Son olarak B.A.: "Yapay zekâ kullanımı sırasında şeffaflık esastır. Yapay zekâ katkısıyla oluşturulan tasarımların bu şekilde üretildiğinin açıkça belirtilmesi hem müşteri güvenini hem de sektördeki etik standartların korunmasını sağlar. Bu, yapay zekanın rolünün, insan uzmanlığının ve yaratıcılığının bir tamamlayıcısı olarak anlaşılmasına yardımcı olur." demiştir.

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Yapay zekâ görsel tasarım üretim araçlarına yöneltilen soru ifadeleri, dijital ortamdan veya öğrenme yoluyla veri tabanına işlenen bilgi bankasından tarama, analiz ve birleştirme yoluyla işlenmekte ve görsel çıktı olarak elde edilmektedir. Yani, fikir vermesi amacıyla elde edilen görsel bilginin etik soruna neden olmaması için tasarımcının görsel çıktıyı yeniden yorumlaması ve özgün bir çalışmaya dönüştürmesi gereklidir. Ancak, yapay zekâ kullanımında etik sorunların bazı faktörler göz önünde alınarak minimize edebilmek mümkün olabilir; şeffaflık ve sorumluluk, veri gizliliği ve güvenlik, hukuki ve etik standart değerler ile kullanım düzeyi belirlenebilir. Gelişen teknolojiye dayalı olarak değişen toplum normları düşünüldüğünde, bu ilkeler sürekli bir çabayı

gerektiren döngü biçiminde güncel olmayı gerektirir. Bu nedenle, sürekli yinelenmelidir ve kullanım seviyesi etik kurallar çerçevesinde belirlenmelidir.”

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Doğrudan bu soruya şu düzey şeklinde bir sınır koymanın pek de doğru olmayacağını, konulsa dahi tartışmalı cevap olacağını düşünüyorum.”

Ayrıca M.D. “Sanatta teknoloji uygulamaları her ne kadar geçmiş 1950'lere dayanmış olsa da grafik tasarım açısından bakıldığında henüz bir geçiş aşamasındayız. Dolayısıyla da şu an için çok kötü kullanıcılarıyla ve ahlaki sorunuyla karşılaşabiliriz. Ancak bunun aşılması mümkündür. Görsel tasarımcı artık tasarım programlarının güncel olanlarını takip etmek ve öğrenmek zorundadır. Eğitim sürecinde de belki temel yönde bir kod yazıcısı olmasını sağlayan, yeni teknolojiye uygun yaratma eylemlerini gerçekleştirebilecek ve düşünsel becerilerini ortaya koyacak yeni metotlarla yeni tasarım programlarını kullanabilmesini sağlayacak eğitiminin verilmesi gerekir. Mademki tasarım yaratma teknikleri tamamen değişti, o halde tasarımın eğitimi, estetiği ve yaratım süreci de yeniden yeni metotlarla tasarlanmalı ve güncellenmelidir.” Demiştir.

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Belki görsellerin tasarımını sanatçıya bırakıp, onların renk ve birleşimini yapay zekaya bırakmak denemeler anlamında zaman tasarrufuna neden olabilir.”

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Tasarımcının tasarlayabilme ve geliştirebilme becerisine bağlı olduğunu düşünüyorum. Bunun için bir oran vermek zor.”

Elde edilen verilere göre uzmanların %60'ı yapay zekâ tasarım uygulamalarının tasarımcı için yardımcı araç olarak kullanılması gerektiğini, bu durumun tasarımcıya fikir geliştirme ve zaman tasarrufu açısından fayda sağlayabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca yapay zekanın sadece yardımcı araç olarak kullanılmasının insan yaratıcılığının ön planda olduğu, özgün çalışmaların ortaya çıkması ile sosyal, kültürel ve ahlaki değerlere uygun üretim yapılmasına olanak sağlayacağına değinmişlerdir. Uzmanlardan ikisi yapay zekâ kullanımında etik sorunları en aza indirmenin bir yolu olarak da tasarımcının konu ile ilgili şeffaf davranmasının fayda sağlayabileceğine dikkat çekmişlerdir. Uzmanların %40'ı yapay zekâ kullanımıyla ilgili net bir sınır çizilmesinin mümkün olmadığını belirtmelerinin yanı sıra M.D. tasarım eğitimi sürecinin değişen teknolojiler ışığında güncellenmesi ve tasarımcının güncel olanı takip etmesi gerektiğini belirtmiştir.

Uzmanlara yöneltilen dördüncü soru “Yapay zekâ ile grafik tasarım üretme sürecindeki olması muhtemel hataların tasarım etiği açısından sorun oluşturabileceğini düşünüyor musunuz?” Şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Hem etik hem estetik hem işlevsellik hem de mantıksal yönünden elbette çok sorun teşkil edecektir.”

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet Çünkü! Bunu grafik kurallarını bilmeyen, herkes kullanmaya başlayınca verecekleri komutlar hatalı olacağından birçok hataya neden olabilir, ancak yapay zekanın bu kurallar doğrultusunda doğru ve yanlış karşı tarafa aktararak hatalı diyebilmesi belki daha sonra gelişimine uygulayabilirlerse sorun olmayabilir.”

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ tabanlı grafik tasarım üretim biçimleri genellikle eğitildikleri veri setlerindeki veya öğrenilen basmakalıp bilgiler ışığında bir tasarım anlayışı yansıtabilir. Örneğin, cinsiyet, ırk, etnik köken gibi faktörlere dayalı ayrımcılığa yönelik grafik tasarım üretimi yapabilirler. Diğer yandan, dilin duygusal veya kültürel dokularını tam olarak anlayamayabilir ve bu durumda istenmeyen veya yanlış ifadeler içeren görsellerin oluşumuna neden olabilirler. Yapay zekâ tarafından üretilen tasarımların telif hakları bakımından sorunlar ortaya çıkabilir. İzinsiz veya karşılıksız tasarıma harmanlanan görseller kullanım sorunu oluşturabilir. Bu tür hataların

önlenmesi, tasarım etiği ve toplumsal ilkeler açısından önemlidir. Bu nedenle, yapay zekâ ile grafik tasarım süreçlerinde etik ilkeler gözetilerek tasarım süreci yönetilmelidir.”

B.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ ile grafik tasarım üretme sürecinde ortaya çıkabilecek hatalar, tasarım etiği açısından kesinlikle sorun oluşturmaktadır. Bu hatalar, çeşitli biçimlerde ortaya çıkarken her biri, tasarımın etik değerlerini etkileyebilmektedir. Öncelikle, yapay zekâ sistemlerinin eğitim sürecinde kullanılan veri setlerindeki yanlışlıklar veya eksiklikler, tasarımlarda beklenmedik ve istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Örneğin, eğer bir yapay zekâ sistemi, yeterince çeşitli ve kapsayıcı bir veri seti ile eğitilmezse, bu, tasarımların bazı kültürel veya sosyal grupları dışlayıcı veya yanlış temsil edici olmasına neden olabilir. Bu, özellikle kültürel duyarlılık ve temsiliyet açısından ciddi etik sorunlara yol açmaktadır.”

Ayrıca B.A.’ya göre: “Bir diğer önemli husus, yapay zekanın telif hakkı ile korunan eserleri fark edememesi ve bu eserlerin unsurlarını yeni tasarımlarda kullanmasıdır. Bu durum, fikri mülkiyet haklarının ihlali anlamına gelir ve etik olmayan bir uygulama olarak kabul edilir. Ayrıca, yapay zekanın ürettiği tasarımların orijinal olup olmadığı konusundaki belirsizlikler de etik sorunları beraberinde getirir. Yapay zekanın, var olan tasarımlardan 'ilham alarak' yeni bir tasarım üretmesi, orijinallik ve yaratıcılık kavramlarını zorlamaktadır.”

B.A. son olarak: “Tasarım etiği açısından, yapay zekâ ile üretilen tasarımların doğruluğu, adaleti ve saygınlığı konularında da dikkatli olunması gerekmektedir. Yapay zekanın, tasarımlar üzerindeki etkisinin şeffaf ve denetlenebilir olması, etik standartların korunmasında önemli bir rol oynar. Yapay zekâ, tasarım sürecini destekleyici bir araç olarak kullanılmalı ve insan yaratıcılığının, etik değerlerinin ve mesleki sorumluluklarının ön planda tutulması gerekmektedir. Bu dengeli yaklaşım, tasarım etiği açısından olası sorunların önüne geçebilir ve yapay zekâ ile grafik tasarımın birleşiminin olumlu sonuçlar doğurmasını sağlar.” Demmiştir.

Elde edilen verilere göre uzmanların %80’i yapay zekâ ile grafik tasarım üretme sürecinin muhtemel sorunlara yol açacağı görüşünü belirtmişlerdir. Uzmanlardan biri konu ile ilgili görüş belirtmemiştir. Uzmanlara göre yapay zekanın eğitildiği veri setlerinin yeterince kapsamlı olmaması durumunda kültürel, sosyal, dini vb. kutuplaşmaya neden olabilecek ayrıştırmacı, dezenformasyon ihtimali bulunan grafik tasarım ürünlerinin ortaya çıkması olasıdır. Ayrıca uzmanlar yapay zekanın üretim sürecinde kullandığı “asıl” eserin mülkiyet hakları konusunda yeterli hassasiyete sahip olmaması nedeniyle üretilecek “yeni” eserin telif hakları ile ilgili etik problemler barındıracağına değinmişlerdir. Bunun yanı sıra uzmanlara göre üretimin büyük kısmının yapay zekâ tarafından yapılması halinde estetik, özgünlük gibi sorunlara yol açması da muhtemeldir. Atiker’e (2024) göre üretim sürecinde yapay zekâ uygulamalarının yardımcı araç olarak kullanılmasıyla olası etik sorunların önüne geçilmesi mümkün olabileceği söylenebilir.

Uzmanlara yöneltilen beşinci soru “Yapay zekânın grafik tasarımcılara duyulan ihtiyacı azaltabileceği düşünülürse, mevcut çalışan grafik tasarımcılara ilişkin değer algılarına yönelik bir etik sorun oluşturabileceğini düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?” Şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet. Grafik Tasarımcı belki de bir zaman sonra iş yapamaz duruma gelebilir, şu anda bile kimseyi küçümsemiyorum ama piyasada program öğrenerek grafik tasarım yapmaya çalışan alaylı grubu var, onlar bile bu işin eğitimini almış kişilerin işlerine engel oluyor.”

B.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekanın grafik tasarımcılara olan ihtiyacı azaltabileceği düşüncesi, kesinlikle önemli etik sorunlar yaratmakta ve mevcut grafik tasarımcıların değer algılarına yönelik ciddi endişeler doğurmaktadır. Bu teknolojinin gelişimi, tasarımcıların yeteneklerini ve emeklerini gölgede bırakma potansiyeline sahiptir. Yapay zekanın yüksek hızı ve düşük maliyeti nedeniyle, bazı işverenler insan tasarımcıların yerine yapay zekâ kullanmayı tercih edebilir. Bu durum, insan tasarımcıların yaratıcılık ve sanatsal ifade becerilerinin değerini azaltabilir ve onların mesleki rolünü sorgulanır hale getirebilir.”

B.A.'ya göre: "Yapay zekâ, tasarımcıların yıllar süren eğitim ve tecrübe ile kazandıkları becerileri kısa sürede taklit edebilir, ancak bu süreçte insan yaratıcılığının ve duyarlılığının derinliklerine ulaşamaz. Tasarım, sadece görsel estetikten ibaret değil, aynı zamanda kullanıcıların ihtiyaçlarını anlama, kültürel bağlamları dikkate alma ve duygusal etkileşimler yaratma sürecidir. Yapay zekâ bu nitelikleri tam anlamıyla kopyalayamaz ve bu nedenle, insan tasarımcıların rolü vazgeçilmezdir."

Son olarak B.A. "Yapay zekanın, insan tasarımcıların yaratıcılığını desteklemesi ve onların işlerini kolaylaştırması gerekmektedir, ancak asla onların yerine geçmemelidir. Grafik tasarımın insan odaklı yönlerini korumak ve tasarımcıların değerini anlamak, etik bir yaklaşım gerektirir. Bu, sektörde sürdürülebilir ve adil bir gelişme sağlamak için kritik öneme sahiptir." demiştir.

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Evet, yapay zekanın grafik tasarımcılara duyulan ihtiyacı azaltabileceği düşünüldüğünde, tasarımcıların değer algıları üzerinde etik sorunlar yaratabilir. Yapay zekâ araçları hızlı ve etkili şekilde tasarım yapabilir ve bu mevcut çalışanlar ile yapay zekâ arasında bir rekabet ortamı doğurabilir. Tasarımcının yaratıcılığı bir kenara bırakıp, ahlaki olmayan bir biçimde, var olan üretim biçimlerini izinsiz kendi tasarım üretimine ekleyerek etik olmayan bir yaklaşımın oluşumuna neden olabilir. Bu nedenle, yapay zekâ teknolojisinin grafik tasarım endüstrisine entegrasyonu ile ilgili meseleler dikkatlice ele alınmalı ve çözülmeye çalışılmalıdır."

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Grafik tasarımcıya duyulan ihtiyacın azalacağını asla düşünmüyorum (mevcut durumda) aksine iş yükünü azaltıp, tasarım becerisini çok daha ileriye taşıyacağından eminim."

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: Yapay zekânın grafik tasarımcılara duyulan ihtiyacı azaltabileceğini kesinlikle düşünmüyorum. Yapay zekanın yalnızca tasarımcının görevlerini değiştireceğini düşünüyorum. Bu nedenle yukarıdaki soruda da tasarımcının eğitim sürecinin güncellenmesi gerektiğini savunuyorum. Eski yöntemlerle yetişmiş bir tasarımcının kendini yeni teknolojilere göre güncellemezse işsiz kalma olasılığı ya da kendisine daha az ihtiyaç duyulma olasılığı olacaktır. Tasarımcının çağa uygun yaratıcı fikirlerini ortaya koyması için ya kısmen mühendislik, yazılımcılarla ve makinelerle iş birliği yapmak zorunda kalacak ya da mühendisliğin, yazılımcıların, algoritmaların temel bilgisine bir süre sonra sahip olması gerekecek. Tasarımcının eğitimi ve rolü değişen çağa birlikte yenilenmek ve değişmek zorundadır / değişmek zorunda kalacaktır.

Elde edilen verilere göre uzmanlardan %60'ı yapay zekanın grafik tasarımcılara yönelik değer algılarında etik sorunlara yol açacağı görüşünü savunmuşlardır. Uzmanların %40'ı yapay zekanın grafik tasarımcılar için değer algılarına yönelik etik bir sorun oluşturmayacağını aksine yardımcı araç olarak tasarımcıya fayda sağlayacağını belirtmişlerdir. Ancak M.D.'ye (2024) göre bu durum grafik tasarımcının değişen teknolojiye ayak uydurarak güncel kalabilmesiyle mümkündür. Ayrıca uzmanlardan ikisine göre yapay zekâ insana özgü yaratıcılık özelliği ve estetik bakış açısına sahip değildir bunun yanı sıra sosyal ve kültürel değerler gibi hassasiyet gerektiren konularda doğru karar verebilme yetisi bulunmamaktadır buna bağlı olarak tam anlamıyla grafik tasarımcının yerini alması mümkün değildir.

Uzmanlara yöneltilen altıncı soru: "Yapay zekâ ile grafik tasarım üretimi kişisel verilerin korunmasına yönelik sorunlar oluşturabileceğini düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?" Şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Tasarımda kişisel bir veri barındırmadığı sürece hayır."

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: "Kişisel verilerin korunmasına yönelik bazı sorunları beraberinde getirebilir. Yapay zekâ araçları, genellikle büyük miktarda veriye dayanarak verileri analiz eder ve özgünlüğü tartışılabilen tasarımlar sunabilirler. Bu süreçte kullanılan verilerin gizliliği ve güvenliği önemli bir endişe kaynağı olabilir. Özellikle, kullanıcıların kişisel verileri (örneğin, kullanıcı tercihleri, alışveriş geçmişi, demografik bilgiler vb.)

yapay zekâ tarafından işlenerek yanıltıcı veya kötü niyetli biçimde kullanılabilir. Bu durumda, kullanıcıların gizliliği risk altında olabilir ve bu bilgilerin kötüye kullanılma veya yetkisiz erişim riski bulunmaktadır. Sonuç olarak, yapay zekâ ile grafik tasarım üretimi kullanıcı gizliliği ve veri güvenliği konularında potansiyel riskler içerebilir, ancak uygun önlemler alınarak bu sorunlar azaltılabilir veya ortadan kaldırılabilir.”

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet, insanlar belki aynı şeyleri düşünerek yapay zekaya yaptırdıkları görselin başka yerde kullanılması, ürün, kurum görsellerinin benzerliklerinde yapay zekaya kim önce yaptırmışsa diğer kurum veya ürün benzerliklerinden dolayı hukuki hak arayacaklardır.”

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Kişisel verilerin korunması konusunu zaten çok önceden kısmen oluşmuş durumdadır. Ancak istenirse nasıl olacağını bilemem fakat doğru tasarlanmış bir yazılımlarla bu sorunların önüne geçilebilir.”

B.A soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekâ ile grafik tasarım üretiminin, kişisel verilerin korunmasına yönelik sorunlar oluşturabileceği konusu, teknolojinin hızla geliştiği bu dönemde ciddi bir endişe kaynağıdır. Yapay zekâ sistemlerinin eğitimi ve işlevselliği için büyük miktarda veriye ihtiyaç duyulmaktadır ve bu verilerin kaynağı bazen bireylerin kişisel bilgilerini içerebilir. Özellikle, kullanıcıların çevrimiçi davranışları, sosyal medya etkileşimleri veya diğer dijital izleri, yapay zekanın öğrenme sürecinde kullanılacak verilerdir. Bu durum, kullanıcıların gizlilik haklarını ve kişisel verilerin korunmasını riske atabilmektedir.”

Ayrıca B.A.’ ya göre: “Yapay zekâ tarafından oluşturulan tasarımlar, kullanıcı verilerine dayalı olarak kişiselleştirildiğinde, bu verilerin nasıl toplandığı, işlendiği ve saklandığı konusunda şeffaflık ve etik standartların gözetilmesi gerekmektedir. Eğer yapay zekâ, kişisel verileri etik olmayan bir şekilde kullanırsa veya bu verilerin güvenliğini sağlayamazsa, bu ciddi gizlilik ihlallerine ve kullanıcıların güvenini sarsmaya neden olabilir.”

Son olarak B.A.: “Tasarımcılar ve teknoloji geliştiriciler, yapay zekâ uygulamalarını tasarlarlarken, kullanıcı gizliliğini ve veri korumasını önceliklendirmeli ve bu konularda yüksek standartları sürdürmelidir. Bu, sadece yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda etik bir sorumluluktur. Kullanıcıların kişisel verilerinin korunması, yapay zekanın güvenilir ve sorumlu bir şekilde kullanılmasının temel bir parçasıdır ve tasarım endüstrisi bu konuda proaktif bir rol oynamalıdır.” demiştir.

Elde edilen verilere göre uzmanların %60’ı yapay zekâ grafik tasarım ürünlerinin kişisel verilerin gizliliği konusunda sorunlara neden olabileceği görüşünü savunmuşlardır. Yapay zekanın eğitilmesinde kullanılan veri setleri büyük miktarda veri içermektedir. Gerekli önlemler alınmadığı takdirde bu verilerde bulunan kişisel bilgiler, demografik bilgiler, davranış biçimleri gibi korunması gerekli bilgilerin üçüncü tarafların eline geçebilmesi olasılığı bulunmaktadır. Bu da kişisel verilerin kötü amaçlar için kullanılabilmesi ihtimalini doğurmaktadır. Ancak uzmanlara göre yapılacak çalışmalar ile bu sorunların kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması mümkün olabilir. Aynı zamanda tasarımcılarında kişisel verilerin korunması konusunda etik sorumluluk üstlenmesi gerektiği ve çalışmalarını bu doğrultuda gerçekleştirmeleri gerektiği sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Uzmanlardan %40’ı ise yapay zekâ kullanımının kişisel veriler ile ilgili ciddi sorunlara yol açmayacağını, halihazırda kişisel verilerin korunmasına yönelik yapılan çalışmaların bulunduğunu ve bu çalışmaların kısmen yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Geliştirilecek yeni yöntemler ile kişisel verilerin korunmasına yönelik daha sağlıklı sonuçlar alınacağı söylenebilir.

Uzmanlara yöneltilen yedinci soru: “Yapay zekânın gerçekçi görseller üretebilme özelliğinden dolayı dezenformasyona veya provokasyona yönelik olması muhtemel bilgi kirliliği ve güvenlik sorunlarına yönelik sosyal problemlere yol açabileceğini düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?” Şeklinde olmuştur. Soruya uzmanların verdiği yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Buna göre:

B.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Yapay zekanın gerçekçi görseller üretebilme özelliği, dezenformasyon ve provokasyona yönelik bilgi kirliliği ve güvenlik sorunlarına yol açabilecek sosyal problemler doğurabilir, bu konuda şüphe yok. Yapay zekâ teknolojisinin gelişmiş yetenekleri, özellikle "deepfake" gibi tekniklerle, gerçek olmayan ancak gerçek gibi görünen görseller yaratma potansiyeline sahiptir. Bu tür görseller, kamuoyunu yanıltmak, yanlış bilgi yaymak ve manipülasyon yapmak için kullanılabilir. Örneğin, yapay zekâ kullanılarak oluşturulan sahte bir video veya resim, politik figürlerin yanlış beyanlarda bulunduğunu veya skandal yaratan davranışlarda bulunduğunu gösterebilir. Bu tür içerikler, hızla yayılarak toplumsal kargaşa, siyasi gerilimler ve halkın güvenini zedeleyebilme etkisine sahiptir.”

Ayrıca B.A.’ya göre: “Bu tür görsellerin kullanımı, aynı zamanda bireysel haklara da zarar verebilir. Kişilerin izinleri olmadan onların görüntülerini kullanarak oluşturulan sahte içerikler, kişisel itibara, mahremiyete ve güvenliğe zarar verebilir. Bu durum, yalnızca bireylerin haklarına bir saldırı değil, aynı zamanda sosyal düzeyde güveni zedeleyen bir eylemdir.”

Son olarak B.A.’ya göre: “Yapay zekanın gerçekçi görseller üretebilme kapasitesinin farkındalığı, bu teknolojinin kullanımı üzerinde dikkatli bir düzenleme ve kontrol gerektirir. Böyle bir teknolojiyi kullanırken, tasarımcıların ve teknoloji geliştiricilerin etik ilkeleri gözetmeleri, kullanılan içeriğin doğruluğunu ve kaynağını sorgulamaları ve yanıltıcı veya zararlı içerik üretiminden kaçınmaları esastır. Ayrıca, bu tür tehlikelerin farkında olmak ve genel halkı bilinçlendirmek, dezenformasyon ve manipülasyonun önlenmesinde kritik öneme sahiptir. Yapay zekanın bu tür potansiyel zararlı kullanımlarına karşı toplumu korumak ve bu teknolojiyi sorumlu bir şekilde kullanmak, hepimizin üzerine düşen bir sorumluluktur.”

M.D. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet. Birisinin gerçekte hiç olmadığı mekanlarda varmış gibi gösterilmesi, gerçekte hiç yaşamamış bir haber spikeri ya da mankenlerin varlığı, hiç söylenmemiş aktarılmamış birtakım ifadelerin birinin ağzından aktarılmış gibi gösterilerek çok gerçekçi sunulması buna örnek olarak verilebilir. Burada bilgi ya da görsel aktarıcılar kadar, izleyicinin, tüketicinin alıcının ve algılayıcının da teknolojilerden haberdar olması, ayıklama yapması, analiz edebilmesi, düşünebilmesi, mantık kurabilmesi gerekir. Yapay akıllı sistemleri etik ile makine arasında bir köprü görevi görür ve denetlene bilirse bu problemler en aza indirgenmiş olur. Bir yandan Jeroen van den Hoven ve Grert-Jan Lohort’un yapay zekâ sistemleri için önerdikleri “İzin ve yükümlülük beyanlarına ilişkin deontolojik mantık, inanç ve bilgi beyanlarına ilişkin epistemolojik mantık ve eylemlerle ilgili ifadeler için eylemsel mantık” göz önünde tutularak yapay zekâ uygulamalarının tasarlanması gerekir. Diğer bir yandan da etik çerçeveye grafik tasarımcı hareket ederse neyi elemesi gerektiğini doğabilecek problemi ayıklaması gerekir. İnsan kendisine sunulana artık farklı bakmayı öğrenmeli, farklı görmeli ve süzgeçten geçirmelidir. Teknolojik dünya algısıyla birlikte, herkes için düşünsel ve eleştirel yaklaşım da değişmek zorundadır.”

N.S. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Evet düşünüyorum, grafik tasarım kurallarını bilmeyen ama yapay zekâ ile yapmaya kalktıkları işlerde grafik kurallarını çok deforme edeceklerini, grafik kurallarında en önemli olan yalınlığın kalkıp resimsel logoların olacağını gözleyeceğiz, tabii ki yapay zekâ bu grafik tasarım kurallarını dikkate alırsa, belki ileriki aşamalarda sorunları giderirler mi? Bilemem.”

N.A. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Gerçekçi görseller üretebilme yeteneğinin, dezenformasyon ve provokasyon gibi sorunları tetikleyebilir. Özellikle, sosyal medya platformlarında veya diğer dijital ortamlarda sahte görüntülerin kullanılması endişelere neden olabilir. Manipüle edilmiş görsellerin şüpheli gerçekliği, güvenilirlik krizlerine yol açabilir. Ayrıca, bu tür yapay zekâ teknolojilerinin kötüye kullanılmasıyla, kişisel gizlilik ihlalleri ve güvenlik açıkları gibi sorunlar da ortaya çıkabilir. Bu nedenle, yapay zekâ destekli görsel üretim teknolojilerinin kullanımıyla ilgili dikkatli bir yaklaşımla uygun yasalar çıkartılmalıdır.”

F.K. soruya yanıt olarak şunları söylemiştir: “Kesinlikle düşünüyorum bu konuda görsel ayrımı yapamayacak birçok kişi rahatlıkla yanıltılabilir. Bu yanıltmalar toplumsal bir ayırışmaya da neden olabilir. En çok üzerinde durulması

gereken konulardan birisinin bu olduğunu düşünüyorum. Hızla gelişen ve değişen teknolojiler eskilerin üzerine yenilerini doğuruyor. Medya okuryazarlığı sosyal medya okuryazarlığına dönüşürken, sosyal medya okuryazarlığının yanına yapay zekâ okur yazarlığı eklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Yapay zekâ ile ilgili insanların doğru analizler yapabilmesi ve kullanabilmesi için okur yazar olmalarını gerektiriyor”

Elde edilen verilere göre uzmanların tamamının yapay zekâ tarafından üretilen gerçekçi görüntülerin dezenformasyon, provokasyon, manipülasyon gibi yöntemlerle bilgi kirliliği ve sosyal problemlere yol açabileceği konusunda aynı fikirde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yapay zekâ tarafından üretilen son derece gerçekçi görüntüler ile hiç yaşanmamış bir olay gerçekmiş gibi gösterilip farklı gruplar karşı karşıya getirilebilir, insanları panik hale getirerek yanlış kararlar vermeleri sağlanabilir veya bir kişi veya oluşumun toplumdaki saygınlığına zarar verilebilir. Bu olumsuz durumun şu an için kısmen önüne geçilmesinin mümkün olabileceği söylenebilir. Bunun için tasarımcıların veya içerik üreticilerinin mezenformasyona neden olmamak adına bir bilgi veya haberi dolaşıma sokmadan önce hassasiyetle kaynak araştırması yapması ve konunun doğruluğunu teyit etmesinin fayda sağlayacağı söylenebilir. Tüketicilerin de konu ile ilgili hassas davranmaları, doğruluğu kanıtlanmamış bilgilere güvenmemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca söz konusu dezenformasyona, manipülasyona vb. neden olabilecek görsellerde yer alan bireylerin kişisel gizlilik haklarının da ihlal edildiği bir gerçektir. B.A.’ya (2024) göre bu durum kişilerin toplumdaki itibarının zedelenmesine yol açabilir.

Uzmanlardan N.A. Grafik Tasarımda Yapay Zekâ Kullanımı ve Etik konusu ile ilgili diğer görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Yapay zekâ kullanımı işleri kolaylaştırmada, konuya ilişkin tasarım fikir sahibi olmada önemli bir eleman olduğu söylenebilir. Ancak, insansı dokunuş olmadan yaratıcı ve orijinal bir fikre ulaşmak mümkün mü? diye de sormak gerekiyor! Buradan hareketle, yapay zekâ araçlarının kullanımıyla birbirine benzer grafik tasarım ürünleri görmek mümkün olabilir. Dolayısıyla, yapay zekâ tasarımlarının değerliliği bu anlamda tartışılabilir konumdadır. Son söz; yapay zekanın, insanın yaratıcılık becerilerini geriye iteceği düşünülse de gerekli yasal düzenlemeler ile tasarımcılar için günümüze uyarlanmış potansiyel yeni bir grafik tasarım üretim biçimi olarak kullanımı muhtemel görülmektedir.”

B.A.’nın konu ilgili diğer görüşleri ise şu şekildedir: “Tasarım profesyonelleri olarak, yapay zekanın yükselişi ve tasarım pratiğinin evrimi karşısında, bilinçli ve stratejik yaklaşımlar benimsememiz kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu bağlamda, ilk adımımız, yapay zekanın işleyiş mekanizmalarını derinlemesine kavrayarak, bu alandaki teknolojik ilerlemelerin tasarım süreçlerimize nasıl entegre edilebileceğini anlamak olmalıdır. Bu entegrasyon, sadece teknik bir uyumdan öte, yaratıcılığımızı ve profesyonel yetkinliklerimizi bu yeni teknolojik paradigmaya uyarlamayı gerektirir.”

“Yapay zekâ teknolojilerinin tasarım sürecimize katkıda bulunacağı alanlar, sadece otomasyon ve verimlilik artışı ile sınırlı kalmamalı, aynı zamanda yaratıcı süreçlerimizi zenginleştirecek, yeni perspektifler sunacak şekilde düşünülmelidir. Bu, insan merkezli yaratıcılığın ve sanatsal ifadenin, algoritmik süreçlerle harmonik bir birliktelik içerisinde olduğu bir yapıyı ima eder. Yapay zekanın, tasarımın insan odaklı doğasını destekleyici ve tamamlayıcı bir role sahip olması, bu teknolojinin potansiyelini en etik ve verimli şekilde kullanmamıza olanak tanır.”

“Bununla birlikte, yapay zekâ uygulamalarının etik ve sosyal boyutlarına özel bir dikkat göstermek zorundayız. Fikri mülkiyet, veri gizliliği ve yanıltıcı içerikler gibi konular, yapay zekâ entegrasyonunun getirdiği etik meydan okumalar arasında yer alır. Biz tasarımcılar, bu teknolojiyi kullanırken, bu tür sorunlara karşı uyanık olmalı, şeffaflık ve sorumluluk ilkelerini ön planda tutmalıyız. Bu, sektördeki etik standartların korunmasına ve tasarımın bütünlüğünün sürdürülmesine katkıda bulunur.”

“Sonuçta, yapay zekanın ortaya çıkardığı bu yeni dönemde, tasarımcı olarak rolümüzün ve beceri setlerimizin evrimleşmesini kabullenmeli ve bu değişime uyum sağlamak için gerekli adımları atmamız gerekmektedir. Sürekli öğrenme ve adaptasyon, bu yeni çağda mesleki gelişimimizin temel taşları olmalıdır. Yapay zekanın getirdiği bu değişimlere uyum sağlayarak, tasarım mesleğinin geleceğini şekillendirmede aktif bir rol oynamalıyız. Yapay zekanın

hem zorluklarına hem de sunduğu fırsatlara karşı uyanık ve hazırlıklı olmak, tasarım alanında sürdürülebilir bir başarı ve yenilik için elzemdir. Tasarım eğitimcisi olarak, bu süreçte tasarımcıların yalnızca teknolojiyi kullanmayı değil, aynı zamanda bu teknoloji ile etkileşimde bulunan toplumsal ve etik dinamikleri anlamalarının da kritik öneme sahip olduğuna inanıyorum.”

3. Sonuç ve Öneriler

Grafik tasarımın tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar farklı yol ve yöntemlerle insan hayatında var olduğu, insanların düşünce ve tercihlerine etki etme potansiyelinin bulunduğu söylenebilir. Grafik tasarımın bulunduğu yeri korumasının en etkili yolu değişim ve gelişime ayak uydurarak güncel kalmasıdır. Grafik tasarım alanında son dönemde yaşanan önemli değişimlerden biri de yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanılmaya başlamasıdır.

Yapay zekânın grafik tasarım alanında kullanılması bazı avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmektedir. Tasarımcının yapay zekâyı asistan araç olarak kullanımıyla iş yükünün azalmasına, zamandan tasarruf etmesine, hayal gücünün ötesinde yeni fikirler edinebilmesine, farklı sanatsal üslupları kolaylıkla deneyimlemesine olanak sağlayacağı söylenebilir. Bununla birlikte yapay zekâ kullanımının bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Tasarımcının, tasarım işinin tamamını yapay zekâyı bırakması, tasarıma kendi bakış açısı ve tecrübesiyle müdahil olmaması halinde ortaya çıkan tasarımlar özgünlükten uzak kalabilir, tasarımcının yaratıcı özelliği tembelleşebilir, insani değerlerden yoksun duygusuz çalışmalar ortaya çıkabilir. Bunun yanı sıra yapay zekâ ile düşük maliyetli grafik tasarım üretimi istihdamda azalmaya veya grafik tasarımcının değer kaybına neden olabilir.

Araştırmada uzman tasarımcı ve akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuş, yapılan analiz sonucunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Grafik tasarım alanında yapay zekâ kullanımının etik sorunlara yol açabileceği; ancak yapay zekâ insan kontrolünde, bilinçli bir şekilde, asistan araç olarak kullanılırsa bu etik sorunların önüne geçilebileceği ya da en aza indirgenebileceği anlaşılmıştır.
- Yapay zekâ ile grafik tasarım ürünleri oluştururken etik sorunlardan kaçınmak için; telif hakları konusuna dikkat edilmesi ve konu ile ilgili olgularda şeffaf davranılması, sosyokültürel değerler açısından tasarımın nihai haline tasarımcı tarafından karar verilmesi; ayrıca bu konuda sorumluluğun tamamının tasarımcılara bırakılmaması yapay zekâ grafik tasarım uygulama geliştiriciler ve hukukçuların da konu ile ilgili çalışmalar yapması gerektiği belirlenmiştir.
- Grafik tasarım ürünleri oluştururken yapay zekâ kullanımının yardımcı asistan aracı düzeyinde olmasının olası etik sorunların önüne geçilmesini sağlayabileceği saptanmıştır.
- Yapay zekâ ile grafik tasarım üretimi bazı muhtemel sorunlara yol açabileceği; yapay zekânın eğitildikleri veri setleri kültürel, dini, sosyal değerler açısından yetersiz kalabileceği, bu durumda hatalı tasarımların ortaya çıkmasına neden olabileceği ve ayrıca yapay zekânın eğitildiği veri setlerinin taraflı olması halinde yapılan tasarımların kutuplaşmaya, dezenformasyona neden olabileceği; telif hakkı ihlali ve intihale neden olabilecek tasarımların ortaya çıkması muhtemel sorunlara yol açabileceği; olası sorunların önüne geçilmesinin yine tasarımcının yapay zekâyı kontrollü şekilde kullanmasıyla mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.
- Grafik tasarım alanında yapay zekânın kullanılmasıyla birlikte grafik tasarımcılara olan ihtiyacın azalmasına bağlı olarak tasarımcılara yönelik değer algıları ile ilgili etik sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Ancak bu olumsuz durumun tasarımcının kendilerini yenilemesi ve güncel taleplere cevap vermesi ile en aza indirgenebileceği anlaşılmıştır.

- Grafik tasarım alanındaki yapay zekâ kullanımı gerekli önlemler alınmadığı takdirde kişisel verilerin gizliliği ile ilgili sorunlar oluşturabileceği, halihazırda bazı çalışmaların yapıldığı, ancak bunula birlikte kullanılan yapay zekâ uygulamalarına her geçen gün yenilerinin eklenmesinin ve kullanıcı sayısının giderek artmasının kişisel verilerin gizliliğinin korunmasına yönelik yeni çalışmalar yapılması gerektiği belirlenmiştir.
- Yapay zekâ ile grafik tasarım uygulamalarında gerçekçi görseller üretilebilmesinden kaynaklı dezenformasyona, provokasyona, dini ve sosyal kutuplaşmaya neden olabilecek içeriklerin üretilmesine olanak sağlayabileceği; bu sorunların önüne geçilmesi içerik üreticilerinin ve tüketicilerinin bilinçli olmasıyla mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında değişimin hızla gerçekleştiği teknoloji çağında tasarımcıların değişimi yakalayıp gelişimde aktif rol oynamaları gerektiği söylenebilir. Yapay zekanın grafik tasarım alanında kullanımıyla ortaya çıkması muhtemel etik sorunlarının önüne geçilmesi grafik tasarımcının sürekli öğrenme ile değişime uyum sağlaması ve güncel kalmasıyla mümkün olabilir. Ayrıca grafik tasarım eğitimlerinin değişen teknolojiler ışığında güncel kalması çağına uygun nitelikli grafik tasarımcıların yetişmesini de sağlayabilir. Tasarımcıların ve tasarımcı adaylarının yeni çağ ile birlikte değişen toplumsal ve mesleki etik normlarını anlayıp uygulamaya koymaları grafik tasarım alanı ve toplumsal açıdan önem taşımaktadır.

Kaynakça

Arf A. (1959). Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir? Atatürk Üniversitesi Üniversite Çalışmaları Mühite Yayma ve Halk Eğitimi Yayınları Konferanslar Serisi. No:1, s, 103

Kınık, M. (2015). Grafik Tasarımda İntihal ve Etik, International Journal of Humanities and Education, Cilt:1 Sayı:2, s, 304-322

Nilsson, Nils J. (2010). Yapay Zekâ Geçmişi ve Geleceği (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. s, 19-65

Özdal M. A. (2023). Yapay Zekâ Destekli Grafik Tasarımın Yasal Boyutu, Uluslararası İşletme Bilimi ve Uygulamaları Dergisi, Cilt:3 Sayı:2, s, 60

Özer, C. S. (2020). İletişim Perspektifinden “Nesnelerin İnterneti”. Nasyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, Gürsoy Akça Özel Sayısı, 5, s, 89-101.

Tunalı İ. (1989). Estetik, Remzi Kitap Evi, 5. Basım, s, 15

Görsel Kaynakça

Görsel 1: <https://mekatronik.net/akilli-ev-sistemleri-nedir/> Erişim Tarihi: 19.12.2023

Görsel 2: <https://www.sektorundergisi.com/akilli-sehir-de-neyin-nesi/> Erişim Tarihi: 19.12.2023

Görsel 3: <https://www.linkedin.com/pulse/end%C3%BCstriyel-nesnelerin-interneti-eni-iiot-tar%C4%B1m-ve-gelece%C4%9Fi-tural/> Erişim Tarihi: 19.12.2023

Görsel 4-12: <https://www.youtube.com/watch?v=barsu1NWE4s&list=PLD8AMy73ZVxUraiTN9QYqZ9v4cRjNzPTS>
Erişim Tarihi 21.12.2023

Görsel 13: <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/pentagonda-patlama-meydana-geldigi-iddiasi-/1815985> Erişim Tarihi 14.01.2024

Görsel 14: Eliot Higgins <https://www.bbc.com/turkce/articles/c901kknlx3po> Erişim Tarihi: 17.01.2024

Web Kaynakça

Url 1: Ersen E.T., 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/pentagonda-patlama-meydana-geldigi-iddiasi-1815985> Erişim Tarihi 14.01.2024

Url 2: Devlin K., Cheetham J., 2023, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c901kknlx3po> Erişim Tarihi: 17.01.2024.

